
AFSCHAFFING VAN DE DOODSTRAF

Hilde Tubex*

Tijdens de laatste zittingen voor de ontbinding van het parlement woedde in de Kamer van Volksvertegenwoordigers de strijd om de doodstraf. Het wetsontwerp tot afschaffing van de doodstraf dat minister WATHELET reeds op 25 september 1991 indiende lag hierbij terug ter bespreking. Zoals geweten is de uitvoering van de doodstraf in België reeds sinds vorige eeuw in onbruik geraakt en wordt ze, door een genadeverzoek uitgaande van het openbaar ministerie, automatisch omgezet in een levenslange straf.

Het wetsvoorstel WATHELET beperkt zich echter niet tot een regularisering van deze feitelijke situatie, doch voorziet de mogelijkheid van een buitengewone levenslange straf, d.w.z. een levenslange straf waarbij door het Hof van Assisen een periode wordt opgelegd gedurende dewelke generlei voorwaardelijke invrijheidstelling kan plaatsvinden. Deze periode kan voor niet-recidivisten 10 tot 15 jaar bedragen, en voor recidivisten 14 tot 20 jaar.

We herkennen in dit wetsvoorstel het Franse systeem van de 'beveiligingsperiodes'. De beveiligingsperiodes werden in Frankrijk ingesteld in 1978, 3 jaar voor de afschaffing van de doodstraf (wet van 22 november). In hun – vrij korte – bestaansgeschiedenis hebben zij reeds een sterke evolutie doorgemaakt.

Oorspronkelijk wordt een beveiligingsperiode verplicht verbonden aan de veroordeling voor bepaalde misdrijven indien de bestraffing gelijk is aan 10 jaar gevangenisstraf zonder uitstel, of deze termijn overschrijdt (application de plein droit). De duur van deze periode bedraagt de helft van de straf indien deze van bepaalde duur is, en 15 jaar bij een levenslange veroordeling. Een facultatieve toevoeging van een beveiligingsperiode is mogelijk vanaf de veroordeling tot een straf van meer dan 3 jaar vrijheidsberoving zonder uitstel, ongeacht de aard van de inbreuk. In beide gevallen behoudt de rechter echter de mogelijkheid de beveiligingsperiode te verkorten, hetzij op te trekken tot 2/3 van de straf of 18 jaar in het geval van een levenslange veroordeling.

Tijdens deze beveiligingsperiodes, bepaald door de rechter die de straf oplegt, zijn niet enkel de voorwaardelijke invrijheidstelling, doch ook andere uitvoeringsmodaliteiten die een zeker vertrouwen veronderstellen, onmogelijk (b.v. uitgangspermissie, halve vrijheid, opschorting...). Strafvermindering door gratie of amnestie is slechts mogelijk voor het gedeelte dat de beveiligingsperiode overstijgt.

Het is duidelijk dat de straftoemetsrechter zich op deze manier op het terrein van de strafuitvoeringsrechter begeeft. De rol van deze laatste wordt beperkt tot het aanhangig maken van de zaak indien de betrokkene blijkt geeft van een 'ernstige sociale reïntegratie'. De rechtbank, die van hetzelfde niveau moet zijn als diegene die de beveiligingsperiode heeft opgelegd, kan dan beslissen deze periode te verkorten of op te heffen.

---

* Wetenschappelijk medewerker aan de School voor Criminologische Wetenschappen van de V.U. Brussel.

In de wet 'Sécurité & Liberté' van 1981 worden een aantal geweldsmisdrijven toegevoegd aan de misdrijven waarbij automatisch een beveiligingsperiode wordt ingesteld. Deze toevoeging wordt voorzien vanaf de bestraffing de vijf jaar overstijgt, i.p.v. 10 jaar zoals voor de overige misdrijven. Onder een volgende (linkse) regering, worden de meeste aanpassingen van 'Sécurité & Liberté' weer tenietgegaan, het systeem van de beveiligingsperiodes blijft behouden, maar in de vorm van voor 1981 (wet van 10 juni '83).

In 1986 volgt een nieuwe aanpassing (wet van 9 september '86). Zo worden nogmaals een aantal misdrijfcategorieën toegevoegd aan diegenen die automatisch gekoppeld worden met een beveiligingsperiode. Daarenboven wordt in deze wet de mogelijkheid gecreëerd dat voor een beperkt aantal misdrijven die bestraft worden met een levenslange sanctie, de beveiligingsperiode wordt opgetrokken tot 30 jaar. Gezien het over die misdrijven gaat die voorheen tot de doodstraf leidden, wordt de maatregel omschreven als een sluiske herinvoering van de doodstraf!

Daarenboven wordt ook de mogelijkheid van de strafuitvoeringsrechter om de beveiligingsperiode alsnog te beïnvloeden, sterk beknot. De wetgever bepaalt dat de vermindering of opheffing van een beveiligingsperiode een uitzonderlijk karakter moet hebben, en in die gevallen waarbij de periode wordt opgetrokken tot 30 jaar kan de vermelde procedure door de strafuitvoeringsrechter pas ingesteld worden na verloop van 2/3 van de beveiligingsperiode (d.w.z. na 20 jaar).

Sinds 1 maart 1995 is de nieuwe Franse Code Pénal van kracht. In deze nieuwe wet worden de beveiligingsperiodes behouden, al wordt er nogmaals gesleuteld aan de voorwaarden en bepalingen. In het algemeen gedeelte (boek I) wordt de automatische beveiligingsperiode van 15 jaar voor levenslang gestraften verhoogd tot 18 jaar. De mogelijkheid tot verlenging wordt echter voor elke beveiligingsperiode beperkt tot 22 jaar i.p.v. 30 jaar. Een facultatieve oplegging wordt pas mogelijk vanaf een veroordeling tot 5 jaar i.p.v. 3 jaar.

In het specifieke gedeelte (boek II) wordt echter via een achterpoortje de beveiligingsperiode van 30 jaar toch weer ingevoerd, zij het slechts in twee gevallen nl. bij moord of doodslag t.o.v. een jongere -15 jaar, indien gepaard met verkrachting, foltering of wreedheden.

Bovenop deze bestraffingsconstructie voorziet de nieuwe Code Pénal nog de zgn. 'peine incompressible'. In het bovengenoemde geval waarbij de rechter de beveiligingsperiode kan optrekken tot 30 jaar, kan hij eveneens beslissen dat gedurende deze periode geen aanpassing of verandering van deze periode mogelijk is. Zelfs na het verloop van 30 jaar moet een college van medische specialisten, aangewezen door het Hof van Cassatie, aangesteld worden om zich uit te spreken over de 'gevaarlijkheid' van de betrokkene. Vervolgens spreekt een commissie van 5 magistraten van het Hof van Cassatie zich op basis van dit rapport uit over de mogelijkheid tot opheffing van de beveiligingsperiode.

Het Franse voorbeeld is voor ons een duidelijke illustratie hoe een humaan initiatief als de afschaffing van de doodstraf, al snel hand in hand gaat met een verstrenging van de wetgeving. Als we de gangbare praktijk bekijken, dan hebben de beveiligingsperiodes de werkelijke strafduur van levenslang gestraften in Frankrijk gevoelig verlengd. BARRÉ & TOURNIER berekenden dat de gemiddelde strafduur van een terdoodveroordeelde voor de afschaffing van de doodstraf 18 jaar bedroeg, voor een levenslang gestrafte was dit 17 jaar. Onder het regime van de beveiligingsperiodes in hun huidige vorm wordt echter automatisch een minimumpe-

---

riode van 18 jaar strafuitvoering opgelegd. Deze kan verlengd worden tot 22 jaar, en in uitzonderlijke gevallen tot 30 jaar. Maar, na verloop van die tijd komt de betrokkene pas in aanmerking voor een voorwaardelijke invrijheidsstelling, wat geenszins de waarborg inhoudt dat dit snel zal gebeuren, of dát het zal gebeuren. Gezien de automatische oplegging van een beveiligingsperiode verbonden is met een aantal categorieën van misdrijven die extra 'gevaarlijk' worden geacht, is het te betwisten of zij bij een eerste voorstel tot invrijheidstelling hiertoe de toestemming zullen krijgen.

De evolutie van de beveiligingsperiodes wijst ons op een bijkomend gevaar. Eenmaal een systeem wordt ingesteld, rijst het risico van uitbreiding en misbruik. Doorheen de jaren is het toepassingsgebied van de beveiligingsperiode steeds ruimer geworden, de termijnen zijn verlengd en de mogelijkheden tot verkorting of opheffing zijn beperkt.

De nieuwe Code Pénal breekt met deze traditie in die zin dat ze de facultatieve oplegging pas mogelijk maakt vanaf een straf van 5 j. (i.p.v. 3 j.) en de oplegging van een beveiligingsperiode van 30 jaar beperkt tot twee misdrijven. Deze keuze past binnen de huidige bestraffingstendens: t.o.v. minder ernstig geachte misdrijven treedt men soepeler op, terwijl er een duidelijke verharding is in het optreden t.o.v. enkele specifieke en zeer ernstig geachte misdrijfcategorieën. Seksuele misdrijven, en die t.o.v. minderjarigen in het bijzonder, staan daarbij centraal.

Het Franse systeem voorziet hiervoor een beveiligingssysteem, daders als in 'The silence of the lambs' waardig. De toepassing van 'la peine incompressible' staat voor 30 jaar onomkeerbare opsluiting en twee supplementaire commissies van het hoogste niveau die over een eventuele vrijlating moeten beslissen. In het voorstel van WATHELET wordt de mogelijkheid geboden in uitzonderlijke gevallen een strafuitboeting van 15 tot 20 jaar op te leggen alvorens een voorwaardelijke invrijheidstelling mogelijk wordt.

Het grote gevaar van zulke maatregelen is dat zij niet beperkt blijven tot diegenen waarvoor ze misschien noodzakelijk zijn, maar toegepast worden op daders die zulk een overmatige beveiliging niet behoeven. Het voorspellen van gevaarlijkheid is nog steeds zeer omstrede en zeker bij ernstige en emotioneel gevoelige misdrijven als kindermoord, is het moeilijk om bij de strafoplegging neutraal te beslissen over het mogelijke verloop van de gevangenisstraf en de evolutie van de dader.

In deze vorm past het voorstel van WATHELET evenmin in de argumentatie voor meer gerechtelijk controle en verbetering van de rechtspositie van de dader in de strafuitvoering. Gezien de beslissing tot beveiliging niet genomen wordt tijdens de strafuitvoering, maar bij de veroordeling, komt het accent op de bestraffing nog meer tot uiting. Het voorliggende wetsontwerp wordt dan ook sterk bekritiseerd door Prof. LEGROS, nochtans voorstander van een strafuitvoeringsrechtbank in België.

Het uitzonderlijke karakter van de toepassing van deze maatregelen wordt in beide landen als rechtvaardiging aangedragen. Deze uitzonderingspositie komt echter sterk in het gedrang door de selectieve aandacht waarvan de seksuele misdrijven op dit moment het onderwerp uitmaken. Terwijl deze misdrijven steeds hebben bestaan is er nu, waarschijnlijk mede onder invloed van enkele recente en erg gemediatiseerde zaken, de druk om een soort waarborg te bieden aan de pu-

---

blieke opinie. In deze context is een ongewenste uitbreiding van de toepassing van beveiligingsmaatregelen allerminst denkbeeldig.

De aandacht voor deze thema's blijkt ook uit het feit dat seksuele misdrijven eveneens op de, blijkbaar erg drukke, agenda stonden van een parlement in ontbinding. Op de valreep wordt de wet betreffende seksueel misbruik ten aanzien van minderjarigen goedgekeurd (wet van 13 april 1995, *B.S.*, 25 april 1995). Deze wet brengt zowel wijzigingen aan in het strafwetboek door de straffen te verhogen en bijzondere voorwaarden te verbinden aan de voorwaardelijke invrijheidstelling, als in het wetboek van strafvordering door de verjaringstermijn pas te laten beginnen vanaf de dag waarop het slachtoffer 18 jaar wordt! Het treffende van deze wet is niet de strafverzwaring, maar de speciale regelgeving die, afwijkend van het algemeen geldende strafrecht en de strafvordering, ingesteld wordt t.o.v. deze misdrijfplegers.

Tot slot keren we terug naar de doodstraf. Het wetsvoorstel WATHELET verdween in de nadagen van de vorige regering terug in de schuif. Hoewel er een (ruime) meerderheid was voor een loutere afschaffing van de doodstraf omwille van principiële en humanitaire redenen, hielden enkele partijen het been stijf. Zij wilden enkel een goedkeuring van het gehele voorstel, niet slechts van bepaalde onderdelen: 'ici, on ne mange pas à la carte' dixit WATHELET.

Het is beschamend dat in een land als België, waar een zekere graad van civilisatie verondersteld wordt, de doodstraf nog steeds in het wetboek staat. Er is, ons inziens, slechts één aanvaardbaar alternatief nl. de onvoorwaardelijke afschaffing van de doodstraf die niet meer past in deze tijdsgeest en in onze samenleving. Indien dit onmogelijk blijkt verkiezen we het behoud van de huidige situatie.

Wat de inspiratiebron van beide wetten betreft willen we enkel nog opmerken dat ons inziens Frankrijk betere gewoonten heeft om over te nemen, dan die op strafrechtelijk en penitentiair gebied.